

نقش والدین و همکلاسی‌هایی که از فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می‌کنند بر انتخاب رشته‌ی تحصیلی دانش‌آموزان (شهر دوشنبه تاجیکستان)

حمید خادم مسجیدی^۱، داریوش نوروزی^۲

تاریخ وصول: ۱۳۹۵/۲/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۶/۲

چکیده

یکی از اقدامات مهم زندگی هر فرد، انتخاب رشته تحصیلی می‌باشد، که تاثیر غیر قابل انکاری بر زندگی تحصیلی و شغلی وی دارد. انتخاب رشته‌ی تحصیلی به نوبه‌ی خود به عوامل متعددی بستگی دارد. یکی از مهمترین آن‌ها، نقش پدر و مادر است. که تحت شرایط و عوامل مختلف می‌تواند فرزند را در انتخاب مناسب یاری رساند و یا انتخاب نادرستی را برای آن‌ها رقم بزند. میزان آشنایی والدین با فناوری اطلاعات و ارتباطات یکی از عواملی است که موضوع این پژوهش قرار گرفته و محقق بنا دارد نقش آشنایی والدین با فناوری اطلاعات و ارتباطات بر انتخاب تحصیلی را مورد بررسی قرار دهد. این تحقیق از نوع پیمایشی بوده و جامعه‌ی آماری آن شامل ۳۶۰ نفر از بین ۷۸۰۰ نفر دانش‌آموزان کلاس‌های ۹ تا ۱۱ پسر و دختر شهر دوشنبه تاجیکستان می‌باشد که با روش تصادفی ساده، انتخاب شده‌اند. نتایج بدست آمده نشان داد والدینی که از فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده می‌کنند به اطلاعات به‌روز شده دسترسی داشته و از نیازهای روز دنیا آگاهی بیشتری دارند، در نتیجه بهتر از والدین دیگر قادرند به فرزندان خود در امر انتخاب رشته و هدایت تحصیلی، یاری رسانند و این دانش‌آموزان معمولاً از انتخاب‌های موفق‌تری برخوردار بوده‌اند و از بازار کار بهتری نسبت به دانش‌آموزان دارای والدین ناآشنا با فناوری اطلاعات و ارتباطات بهره خواهند برد.

واژگان کلیدی: ICT، انتخاب رشته، فناوری اطلاعات و ارتباطات، والدین، همکلاسی‌ها

مقدمه

انسان در طول زندگی خود مراحل مختلفی را سپری می‌کند و به‌مرور زمان از مرحله‌ای به مرحله‌ی دیگر منتقل می‌شود. به‌عنوان مثال از مرحله نوزادی به کودکی و سپس به نوجوانی و جوانی می‌رسد. این روش یکی از روش‌های تقسیم‌بندی زندگی است که بر اساس زمان

۱. مدرس تکنولوژی آموزشی دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسؤل) khademmasjedi_55@yahoo.com

۲. استادیار تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبائی drdnoroozi@gmail.com

و طول عمر است. روش دیگری که زندگی را بر اساس آن تقسیم‌بندی می‌کنند، روش وظیفه‌ای است؛ یعنی زندگی انسان برحسب نوع وظایف به دوره‌های مختلفی تقسیم‌بندی می‌شود. مثلاً در یک دوران از زندگی بیشترین و مهم‌ترین وظیفه انسان تحصیل است که آن را زندگی تحصیلی^۱ و دوران دیگر را زندگی شغلی^۲ می‌نامند که فرد مهم‌ترین و بیشترین وظیفه‌اش در رابطه با انتخاب شغل و پیشرفت در آن است. زمانی که دانش‌آموزان به مرحله‌ی انتخاب رشته‌ی تحصیلی می‌رسند وارد مهم‌ترین مرحله‌ی تحصیلی شده‌اند؛ چراکه آینده و زندگی خود را با این انتخاب رقم می‌زنند. دانش‌آموزی در انتخابش موفق‌تر است که با اطلاعات بیشتری انتخاب خود را انجام دهد. در روزگار ما فناوری اطلاعات و ارتباطات منبع عظیمی برای بالا بردن سطح اطلاعات به حساب می‌آید. تکنولوژی آموزشی جهت کسب اطلاعات در کمترین زمان و رسیدن به بیشترین فایده به دانش‌آموزان کمک می‌کند (عبدالله، ۱۳۸۱).

هنگام انتخاب رشته، عوامل مختلفی می‌توانند روی دانش‌آموز اثرگذار باشند که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به نقش بی‌بدیل خانواده و دوستان اشاره نمود. چراکه نوجوان زمان زیادی را در خانه با اعضای خانواده سپری می‌کند و از اعضاء متأثر می‌گردد. به‌خصوص در خانواده‌های مسلمان؛ چراکه اسلام به این حرف‌شنوی‌ها پاداش‌های فراوانی می‌دهد. همچنین با توجه به همراهی دوستان در مدرسه و احیاناً در محل زندگی می‌توانند بر تصمیمات یکدیگر تأثیر بسزایی داشته باشند. کسب و کار در عصر حاضر که جهان وارد دوره‌ای از فرصت‌ها و چالش‌های بزرگ شده است، نیاز به دانش، مهارت و ویژگی‌های خاص دارد. در هزاره‌ی جدید عوامل مؤثر بر موفقیت و خوشبختی افراد، سازمان‌ها و ملت‌ها به‌سرعت در حال تغییر هستند در چنین دوره‌ای موفقیت، به برخورداری از آخرین دانش و توانایی به‌کارگیری آن به شیوه‌ای نوآورانه و مؤثر بستگی دارد. دیگر شرایط پایدار برای دنیای کسب و کار وجود نخواهد داشت، لذا لازم است افراد را در طول تحصیلات برای انتخاب شغلی و مقابله با بحران‌ها و چالش‌ها آماده نمود.

مهم‌ترین مسأله‌ای که امروزه در آموزش و پرورش و سایر عرصه‌های اجتماعی و اقتصادی مورد بحث قرار می‌گیرد وارد شدن دانش‌آموزان به مقطع دبیرستان است که در آن

-
1. educational life
 2. occupational life

هنگام دانش‌آموزان می‌بایستی رشته‌ی مورد علاقه‌ی خود را انتخاب نمایند. با توجه به پیشرفت تکنولوژی روز دنیا انتخاب رشته‌ی دانش‌آموزان یکی از مهم‌ترین مراحل زندگی تحصیلی آن‌ها به حساب می‌آید چراکه هر انتخاب نادرستی می‌تواند زندگی فرد را به تباهی بکشاند پس باید با دقت از این مرحله بگذرد. در این مرحله فرد برای تمام عمر خود، تصمیم‌گیری می‌کند و آینده‌ی زندگی خود را رقم می‌زند. حال این پرسش پیش می‌آید که آیا عامل یا عواملی وجود دارد که دانش‌آموز را در انتخاب رشته یاری و به سر منزل برساند به طوری که در سال‌های آینده از انتخاب خود راضی باشد؟ واقعیت‌ها نشان می‌دهند که استفاده از فناوری‌های نوین در قرن ۲۱ تأثیر عمیقی در زندگی اجتماعی انسان خواهد گذاشت و یقیناً آموزش و پرورش نیز از این تغییرات مستثنی نخواهد بود. تحقیقات در آموزش، مبین این مطلب هستند که فناوری اطلاعات به صورت عمده‌ای در نظام آموزش مورد استفاده قرار گرفته است (دالوز^۱، ۱۳۸۰؛ ترجمه افتخارزاده). تکنولوژی در مفهوم جدید یعنی بهره‌گیری از تکنیک‌ها و دانش فنی در آموزش است (علی‌آبادی، ۱۳۶۸).

با توجه به پیشرفت روز دنیا و به وجود آمدن رشته‌های تحصیلی جدید، انتخاب رشته نیز از حالت سنتی خارج و تخصصی شده است که جهت جلوگیری از خطای انتخاب رشته، می‌طلبد که فرد آگاهی‌های لازم را کسب نماید. همان‌طور که حضرت علی (ع) می‌فرماید: «مَنْ شَاوَرَ النَّاسَ شَارَكَهُمْ فِي عُقُولِهِمْ» (هرکس با مردم مشورت کند در فکر و خردشان، شریک می‌شود) و کمتر ضرر می‌بیند. فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند با بالا بردن سطح آگاهی دانش‌آموزان، در انتخاب رشته‌ی مناسب، آن‌ها را یاری نماید. چراکه اگر هدایت تحصیلی، درست صورت گیرد و هرکس در پست مورد علاقه‌ی خود قرار بگیرد همه‌ی افراد جامعه با رضایت شغلی سرکار حاضر خواهند شد در نتیجه بازده کار بالا می‌رود و آن جامعه پیشرفت می‌نماید. امروزه پیرامون تأثیرات فناوری اطلاعات و ارتباطات پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است؛ ولی در خصوص اهمیت فناوری اطلاعات و ارتباطات بر انتخاب رشته تحصیلی و به خصوص نقش خانواده‌هایی که توانایی استفاده از فناوری اطلاعات را دارند بر انتخاب رشته دانش‌آموزان مورد غفلت واقع شده است. این پژوهش در نظر دارد نقش خانواده‌هایی که توانایی استفاده از این تکنولوژی را دارند بر انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان بررسی نماید. با توجه به مطالب ذکر شده هدف پژوهش حاضر

بررسی نقش کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین و بهبود موفقیت هدایت تحصیلی فرزندان است و پرسش پژوهش به صورت زیر مطرح می‌گردد:

به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین تا چه اندازه در بهبود هدایت تحصیلی نقش دارد؟

قرن ۲۱ قرن دانایی و انقلاب اطلاعات است، یعنی تبدیل جامعه صنعتی به جامعه اطلاعاتی و امروزه ثروتمندترین کشورها و جوامع انسانی، آن‌هایی هستند که بیشترین دانش و آگاهی و اطلاعات را در اختیار دارند و یقیناً راهبری آموزش و پرورش آینده به عهده فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) خواهد بود (نوروزی و دیگران، ۱۳۸۷، ص ۱۰). استفاده از فناوری باعث تسهیل در امور زندگی روزمره صنعتی می‌شود برخی افراد نیز فناوری اطلاعات را مترادف با سیستم اطلاعاتی به کار می‌برند و یا حتی به عنوان یک مفهوم گسترده‌تر که دربرگیرنده‌ی چندین سیستم اطلاعاتی کاربران مدیریت است، در نظر می‌گیرند. برای فناوری سه مؤلفه اصلی در نظر گرفته می‌شود که عبارت‌اند از: سخت‌افزار، نرم‌افزار و بانک اطلاعاتی.

۱- سخت‌افزار: اصطلاحی که در مورد اجزای فیزیکی یک سیستم رایانه‌ای به کار می‌رود. یک سیستم رایانه شامل ۳ بخش اصلی واحد پردازنده مرکزی، ابزار ورودی و خروجی و حافظه اصلی است.

۲- نرم‌افزار: مجموعه برنامه‌هایی است که اجزای فیزیکی رایانه‌ای را فعال می‌سازد و به دو گروه نرم‌افزار سیستم و نرم‌افزار کاربردی تفکیک می‌شود. نرم‌افزار سیستم عملیات رایانه را هماهنگ می‌سازد و نرم‌افزار کاربردی برای حل مسائل خاص تجاری طراحی می‌شود (هولمز^۱، ۱۳۷۷، ص ۳۴).

از فناوری اطلاعات می‌توان جهت گردآوری، سازمان‌دهی، ذخیره‌سازی، نشر و استفاده از اطلاعات در قالب صوت، تصویر، گرافیک، متن، عدد و ... با استفاده از ابزار رایانه‌ای و مخابراتی و ... استفاده نمود (رئیس دانا، ۱۳۸۱، ص ۱۶). بعضی از والدین تکنولوژی آموزشی را، موتور توسعه و ابزار کلیدی توانمندسازی می‌دانند که دسترسی نامحدود به اطلاعات را امکان‌پذیر می‌سازد و بازنگری جدی ساختار آموزشی در سطح ملی و بین‌المللی را گریزناپذیر می‌نماید.

تغییرات مهم ناشی از فناوری اطلاعات، منبع تحولات اساسی در کلاس‌های درس شده است. مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان در این واقعیت دانست که فناوری، دانش‌آموزان را قادر ساخته است تا به اطلاعات خارج از کلاس دسترسی پیدا کنند و این مسأله موجب افزایش انگیزه‌ی آنان برای فراگیری شده است. تحقیقات نشان داده‌اند که تقریباً کمتر از نیمی از معلمان از رایانه‌ها برای مقاصد آموزشی استفاده می‌نمایند؛ که بیشتر شامل استفاده از واژه‌پردازها، صفحات گسترده و نرم‌افزارهای گرافیکی است (میشرا^۱، ۲۰۰۵). به‌طور کلی می‌توان گفت که فناوری اطلاعات با تغییر شیوه‌های آموزشی، مفهوم سنتی «یادگیری بر اساس حافظه» را به سوی «یادگیری خلاق و پویا» هدایت کرده است (نوروزی، ۱۳۷۸، ص ۱۶).

فناوری اطلاعات و ارتباطات، دسترسی به آموزش را در تمام سطوح گسترش داده، مرزها را از میان برداشته، فرصت‌های آموزشی را افزایش داده و آموزگاران و فراگیران را از طریق دستیابی به اطلاعات و رویکردهای ابتکاری آموزشی در کلاس درس، از راه دور و یا در محیط‌های غیررسمی توانمند می‌سازد. متخصصان بر این باورند که بدون استفاده‌ی خردمندانانه از فناوری، به مفهوم کلی آن شامل رادیو، تلویزیون و کامپیوتر، بسیاری از کشورها در حال توسعه قادر نخواهند بود پاسخگوی نیازهای آموزشی همه‌ی کودکان، جوانان و بزرگسالان باشند و تقاضاهای روزافزون برای آموزش‌های مستمر و آموزش عالی را برآورده کنند (یونسکو، ۱۳۸۴، ص ۱۱). استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات امتیازاتی به همراه دارد که عبارت‌اند از:

➤ صرفه‌جویی در زمان

➤ افزایش یادگیری

➤ ارزان‌تر بودن

➤ نوآورانه‌تر بودن

➤ کاربرد آسان

➤ جالب بودن برای دانش‌آموزان (زندلی و جریحی، ۱۳۸۸، ص ۶).

نقش خانواده در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان ضروری است (قائمی، ۱۳۶۱، ص ۱۶). کودک در محیط خانه با عوامل انسانی متعددی تماس دارد که مهم‌ترین آن‌ها پدر و مادر

هستند که وظیفه اصلی در امر تربیت وی را بر عهده‌دارند محیط خانه شامل برادران و خواهران و احیاناً دیگران نیز می‌شود (ایمانی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۲۱). تأثیر محیط خانواده بر کودک دارای اهمیت خاصی است؛ زیرا اولاً کودک در این مرحله بسیار تأثیرپذیر است و قابلیت او زیاد است ثانیاً در این دوره از زندگی، اوقاتش را در خانه به سر می‌برد و با افراد خانواده تماس و برخورد بیشتری دارد (همان، ۱۳۸۹، ص ۲۲).

کوشکی (۱۳۹۳)، نقش تحصیلات والدین، در تربیت فرزندان و جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و بزهکاری‌ها، رعایت نظم و انضباط در خانه و مدرسه و جامعه، رشد شخصیت و اعتمادبه‌نفس و عزت‌نفس و دوری از لغزش‌ها، داشتن هدف در زندگی، توانایی در برقراری روابط محبت‌آمیز و برخورد خوب و مؤدبانه با دوستان، هم‌کلاسی‌ها و معلمان، پرورش احساس مسئولیت در برابر خانواده و جامعه، رعایت بهداشت فردی و نظافت عمومی، نگه‌داری و حفظ منابع طبیعی و اموال عمومی و ... را بسیار حساس و مهم می‌داند. کبیرزاده، رضایی قره‌تکان، طیبان و علیزاده (۱۳۹۱) در تحقیق خود نتیجه گرفتند که دانشجویان رشته‌های مدارک پزشکی و فناوری اطلاعات سلامت، آگاهی چندانی در زمان انتخاب رشته تحصیلی خود از محتوای رشته نداشتند و والدین آنان تأثیر زیادی در انتخاب رشته‌ی فرزندان خود داشته‌اند؛ لذا پیشنهاد کردند اگر برای آموزش و آگاهی افراد جامعه نسبت به رشته‌های دانشگاهی اقدامی صورت بگیرد والدین نیز در این آموزش مشارکت داده شوند (مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۳۹۱). چون والدینی با تربیت درست، فرزندان را از حد افراط و تفریط به اعتدال سوق می‌دهند (شکوهی، ۱۳۶۷). حوریزاد (۱۳۷۳)، در پژوهش خود بر لزوم استقرار نظام راهنمایی تحصیلی-شغلی کارآمد و نقش آن در فرآیند تربیت نیروی انسانی تأکید کرده و سعی بر آن داشته تا با بهره‌گیری از دانش و ادبیات، مبانی برنامه راهنمایی و مشاوره، انواع خدمات مهم شناسایی و معرفی نماید.

از مهم‌ترین تأثیرات فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌توان به تقویت مهارت و تصمیم‌گیری اشاره نمود. تصمیم‌گیری فرآیندی است که در آن اطلاعات نقش اصلی را بازی می‌کند؛ یعنی اول باید اطلاعات مورد نیاز تصمیم‌گیری فراهم شود تا بتوان آن‌ها را ترکیب و سپس تصمیم‌گیری نمود. فناوری اطلاعات^۱ موجب می‌شود که افراد سازمان از بین اطلاعات تولید شده اطلاعات مربوط به تصمیم مورد نیاز را انتخاب، پرورش و مورد

استفاده قرار دهند (عبادی، ۱۳۸۲، ص ۹۸). رادیو، تلویزیون، روزنامه‌ها و کتاب‌ها در کنار مدرسه و گاهی جلوتر از آن برای آگاهی و آموزش به فعالیت پرداخته‌اند؛ و این عوامل باعث شده رفتار والدین نیز تغییر کند. آن‌ها آگاه شده‌اند که در آموزش و تربیت فرزندان خود، نقش حسّاس و تعیین‌کننده دارند (کریستین توماس و برنادویزلیته، ۱۳۷۳، ص ۶؛ ترجمه صرافان).

بررسی پژوهش (آزاد، ۱۳۹۱) نشان داده است که برای والدین تحصیل کرده پیشرفت فرزندان در امر تحصیل و موفقیت آنان در این زمینه به‌عنوان یکی از ارزش‌های مهم تلقی می‌شود. در این خانواده‌ها پدر و مادر برای پیشرفت درسی فرزندان اهمیت زیادی قائل هستند. آن‌ها اغلب به هنگام ثبت‌نام فرزندان از مدارس مختلف در خصوص کیفیت آموزش، بافت دانش‌آموزی مدرسه، تجربه و کار آزمودگی معلّم و ... کسب اطلاع می‌کنند و با شناخت کامل حتی‌الامکان سعی می‌کنند فرزندان آن‌ها به مدرسه‌ای بروند که دارای کیفیت بالای آموزش باشد. در صورتی که والدین کم‌سواد و بی‌سواد توجه چندانی به وضعیت تحصیلی فرزندان خود ندارند و در قبال مدرسه و محل تحصیل فرزندان اغلب بی‌تفاوت هستند.

همچنین یافته‌های پژوهشی در خصوص سطح سواد والدین با شغل موردعلاقه برای فرزندان نشانگر این است که ۷۱٪ والدین با تحصیلات بالاتر اظهار کرده‌اند که فرزندانشان پزشکی و مهندسی را برای خود انتخاب کنند و ۲۴٪ اظهار داشته‌اند که فرزندانشان در آینده شغل معلّمی را انتخاب نمایند. این در حالی است که ۲۶٪ والدین کم‌سواد اظهار کرده‌اند که فرزندانشان در آینده پزشک و مهندس باشند و تقریباً نیمی از والدین اظهار کرده‌اند که فرزندانشان در آینده شغل معلّمی و بهیاری را انتخاب نمایند و حدود ۲۶٪ هم در زمینه شغل آینده فرزندانشان هیچ‌گونه اظهارنظری نکرده‌اند (آرمند، ۱۳۶۰، ص ۵۱). والدین تعدادی از دانشجویان نقش اساسی در انتخاب رشته فرزندانشان داشته‌اند به نظر می‌رسد که آموزش والدین برای آگاهی از رشته‌های تحصیلی نیز ضروری است (کبیر زاده و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۵). در بسیاری از تحقیقات، میزان تحصیلات والدین به عنوان شاخصی اثرگذار در تعیین میزان سرمایه فرهنگی کودک مورد ارزیابی و توجه قرار گرفته است، به نحوی که در پاره ای از موارد، رتبه‌بندی در حیطه مدارک آموزشی والدین را مبنایی برای ارتقاء سرمایه فرهنگی کودکان توسط تولید عادات فرهنگی کودک، ایجاد انتظارات والدین از کودک

بر مبنای تحصیلات والدین و میزان دستیابی به موفقیت آموزشی کودک برشمرده‌اند (سپهرنیا، ۱۳۹۴).

خانواده، اولین هسته اجتماع است که افراد آن با هدف (به تعبیر قرآن مجید)، یافتن آرامش و سکون و نیز تکامل بخشیدن زن و مرد با یکدیگر و از همه مهم‌تر بقای نسل گرد هم آمده‌اند و با رشته‌های صفا و محبت، دین و اخلاق و روح و فکر به هم پیوند داده شده‌اند (نوابی نژاد، ۱۳۷۳، ص ۲۸). خانواده کانون اصلی رشد و تعالی انسان‌ها است؛ به طوری که همه انسان‌های بزرگ و رشدیافتگان سازنده جوامع در کانون گرم و مقدس خانواده پرورش یافته‌اند، خانواده کانون اصلی انتقال مسائل فرهنگی، اعتقادی و اجتماعی است (نوابی نژاد، ۱۳۷۳، ص ۳۵).

خانواده به عنوان یکی از پایه‌های اساسی تحکیم و یا کنترل مبانی تربیتی فرد، نقش آفرین می‌باشد. کودک در پهنه‌ی روانی خود زندگی می‌کند و این پهنه روانی، عمده‌اش در خانواده از زندگی پدر، مادر، خواهر و برادران شکل می‌گیرد، این تأثیر در روند یادگیری فرد بسیار مؤثر و تعیین کننده است. چگونگی برخورد و انتخاب الگوهای تربیتی رفتار والدین با دانش آموز در مورد درس و تحصیل، یکی از اجزای اساسی شکل‌گیری نگرش دانش آموز نسبت به تحصیل است.

خانواده‌های سالم همیشه عامل انسجام، استحکام و سلامت روانی و اجتماعی به شمار آمده‌اند. انسان‌های سالم رشد یافته در خانواده‌های سالم پرورش می‌یابند. برای رسیدن به هر هدفی در جامعه باید به خانواده توجه داشت و کار را از آنجا آغاز کرد چراکه منشأ سعادت‌مندی نوجوانان خانواده‌ها هستند و درعین حال زمینه‌ساز بسیاری از انحرافات اخلاقی و کج‌روی‌های اجتماعی و ترک تحصیل‌های نوجوانان نیز خانواده است. بیشترین چالش تلفیق فناوری در مدارس و کلاس‌های درس مربوط به نیروی انسانی است نه فناوری (خادم مسجدی، ۱۳۸۸، ص ۲۱). در نظام آموزش و پرورش انگلستان، اولیای دانش آموزان در امور تحصیلی فرزندان مشارکت دارند، مشاوران باید دارای ویژگی مشارکت‌جویی باشند و در ارائه‌ی اطلاعات مربوط به انتخاب رشته، انتخاب واحدهای اختیاری و فرایند هدایت تحصیلی، پاسخ‌گوی اولیا باشند. قابل ذکر است، در انگلستان مدارس با یکدیگر رقابت می‌کنند و در جذب دانش آموز و جذب نیروی انسانی با صلاحیت، اهتمام دارند. با توجه به مباحث مطرح‌شده، این پژوهش قصد دارد نقش والدین و هم‌کلاسی‌هایی که از فناوری

اطلاعات و ارتباطات استفاده می‌کنند بر انتخاب رشته‌ی تحصیلی دانش‌آموزان شهر دوشنبه تاجیکستان را بررسی کند.

روش پژوهش

جامعه‌ی آماری مورد نظر در این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر کلاس‌های ۹ تا ۱۱ در مقطع متوسط مدارس شهر دوشنبه کشور تاجیکستان می‌باشد. از بین ۷۸۰۰ نفر کل دانش‌آموز دختر و پسر شهر دوشنبه با توجه به جدول نمونه‌گیری مذکور در کتاب «روش‌های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسانی - نوشته دکتر عزت‌الله نادری - دکتر مریم سیف نراقی سال ۱۳۸۹ انتخاب شده است تعداد ۳۶۸ نفر دانش‌آموز به‌عنوان نمونه آماری از کلاس‌های ۹ تا ۱۱ با روش تصادفی ساده انتخاب شدند. در کشور تاجیکستان انتخاب رشته از پایه‌ی ۹ آغاز می‌شود و دانش‌آموزان می‌توانند رشته‌ی مورد نظر خود را چند بار تغییر دهند در این پژوهش پایه‌های ۹ تا ۱۱ به‌عنوان نمونه‌ی آماری انتخاب شدند تا اگر تعویض رشته‌ای نیز صورت گرفته باشد برای محقق معلوم شود از طرفی این دانش‌آموزان دارای علایق و گرایش‌های شکل یافته‌تری هستند و سن و پایه‌ی آن‌ها به بازار کار نزدیک‌تر است.

اطلاعات مورد نیاز در پژوهش از دو طریق، گردآوری گردیدند: الف) جمع‌آوری اسناد و مدارک از طریق مطالعات کتابخانه‌ای؛ در روش کتابخانه‌ای با مراجعه به مراکز بازیابی اطلاعات و مراکز نگه‌داری اسناد و کتابخانه‌های معتبر، کلیه اطلاعات مربوط به موضوع از ادبیات و پیشینه و نظریات مربوطه جمع‌آوری، تطبیق و معادل‌سازی گردید. ب) ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات میدانی؛ در روش ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات مهم‌ترین ابزار مورد استفاده، پرسش‌نامه محقق ساخته ۳۵ سؤالی است که شامل سه بخش می‌باشد.

قسمت اول شامل ۱۰ سؤال (۱- رشته تحصیلی ۲- پایه‌ی تحصیلی ۳- جنس ۴- سن ۵- نوع مدرسه و...) می‌باشد.

قسمت دوم شامل تعداد ۲۵ سؤال به صورت بسته از قسمت فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌باشد.

بخش سوم و پایانی پیشنهادها را شامل می‌شود که به صورت باز می‌باشد. هر دانش‌آموز در خصوص ارائه نظر شخصی خود مختار است و می‌تواند اظهار نظر کند. روایی پرسش‌نامه

توسط چندین استاد از دانشگاه‌های مختلف ایران و تاجیکستان گرفته شد همچنین روایی پرسش‌نامه این تحقیق بر روایی محتوایی تأکید دارد. سؤال‌ها تا چه حد اهداف مورد نظر را مورد سنجش قرار داده‌اند و با مشورت گرفتن از اساتید «دانشگاه ملی» و «دانشگاه آموزگاری» شهر دوشنبه کشور تاجیکستان همچنین اساتید علوم تربیتی وزارت علوم، متخصصان فناوری اطلاعات و ارتباطات و مدیران، مشاورین و دبیران دبیرستان‌ها سؤالات چندین بار تغییر شکل یافتند. که این پرسشنامه‌ها توسط دانش‌آموزان تکمیل شده و با استفاده از آلفای کرونباخ به مقدار $0/83$ بدست آمده است.

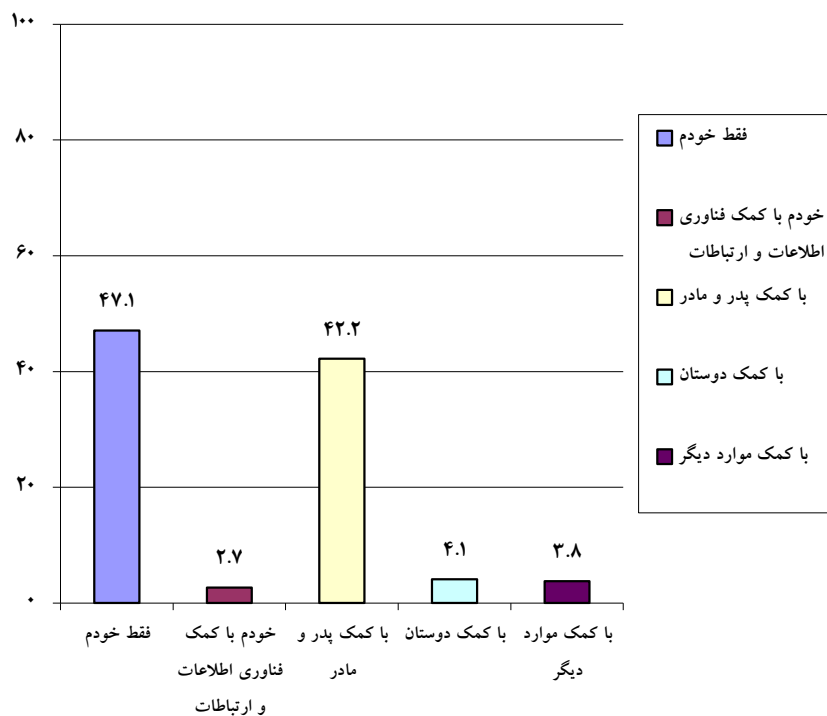
یافته‌های پژوهش

یافته‌های بدست آمده در این تحقیق با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. و آمار توصیفی (فراوانی، نمودارها، میانگین، انحراف استاندارد و...) و آمار استنباطی t تک متغیری بدست آمده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی کسب اطلاعات در مورد انتخاب رشته

فراوانی تجمعی	فراوانی درصدی	فراوانی درصدی	فراوانی	
۴۷/۱	۴۷/۱	۴۷/۱	۱۷۳	فقط خودم
۴۹/۹	۲/۷	۲/۷	۱۰	خودم با کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات
۹۲/۱	۴۲/۲	۴۲/۲	۱۵۵	با کمک پدر و مادر
۹۶/۲	۱/۴	۱/۴	۱۵	با کمک دوستان
۱۰۰/۰	۳/۸	۳/۸	۱۴	با کمک موارد دیگر
	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۶۷	مجموع

داده‌های جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که $47/1$ درصد دانش‌آموزان خودشان، $42/2$ درصد با کمک پدر و مادرشان، $4/1$ درصد به کمک دوستانشان، $3/8$ با کمک موارد دیگر و فقط $2/7$ درصد دانش‌آموزان با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات توانسته‌اند در مورد انتخاب رشته اطلاعاتی کسب کنند.

نمودار ۱. فراوانی درصدی کسب اطلاعات در مورد انتخاب رشته

داده‌های جدول حکایت می‌کند که اکثر دانش‌آموزانی که انتخاب رشته نموده‌اند بدون کمک گرفتن از واسطه‌های تکنولوژی اقدام به انتخاب رشته کرده‌اند و گروه کثیر دیگر نیز والدینشان برایشان انتخاب رشته نموده‌اند و این نشان‌دهنده‌ی میزان تأثیر والدین در انتخاب رشته‌ی دانش‌آموزان است.

به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین تا چه اندازه در بهبود هدایت تحصیلی نقش دارد؟

جدول ۲. آمار توصیفی به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین در بهبود هدایت

تحصیلی

فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۳۶۷	۴/۰۴	۰/۶۵۵	۰/۰۳۴

جدول ۳. آزمون t تک متغیری به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین در بهبود

هدایت تحصیلی			
روایی آزمون = ۳			
T	درجه آزادی	سطح اطمینان	تفاوت میانگین‌ها
۳۰/۴۷	۳۶۶	۰/۰۱	۱/۰۴

اطلاعات جدول شماره نشان می‌دهد که میانگین نمونه تصادفی ۳۰/۴۷ واحد t از میانگین جامعه فرضی فاصله دارد. با درجات آزادی ۳۶۶ و با سطح اطمینان $p < ۰/۰۱$ ، t جدول مساوی ۲/۵۷ است. فقط ۱ درصد احتمال دارد که اختلاف بین میانگین نمونه و جامعه ناشی از شانس باشد؛ بنابراین چون t محاسبه‌شده (۳۰/۴۷) بزرگتر از t جدول (۲/۵۷) است. به عبارتی یعنی به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین، در بهبود هدایت تحصیلی نقش مؤثری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

چون خانواده، نخستین محیط اجتماعی است که فرد در آن قرار می‌گیرد، در شکل‌گیری اندیشه‌ها، احساسات و به‌طور کلی شخصیت فرد نقش اساسی دارد و جهت‌گیری فرزندان را مشخص می‌سازد. برخی از والدین شاید آرمان‌های نامناسبی برای فرزندانشان داشته باشند و آن‌ها را برای استفاده از فرصت‌های نامناسب تحت فشار قرار دهند. بیشتر این والدین اهداف و آرزوهایی را که خود دنبال می‌کرده و به آن نرسیده‌اند را در کودک خود جستجو می‌کنند. والدین در زمینه افزایش آگاهی فرزندان و کشف استعدادها و علایق آنان و در اختیار گذاشتن تجارب مفید و سودمند، باید راهنمای فرزندان خود باشند، ولی هرگز نباید درباره انتخاب رشته تحصیلی یا شغل به‌جای آنان تصمیم بگیرند. برای راهنمایی صحیح فرزندان، والدین باید اطلاعات صحیح و جامعی در مورد توانایی‌ها و محدودیت‌های فرزندان، علایق و روحیات آنان، ویژگی‌ها و شرایط رشته‌های تحصیلی و مشاغل و نیاز آینده بازار کار کسب کنند.

همان‌گونه که بحث شد انتخاب رشته در دوره متوسط یکی از مراحل حساس و اساسی در زندگی شغلی و تحصیلی هر دانش‌آموزی است. در این میان عوامل مختلفی وجود دارد که در هدایت فرزندان در انتخاب رشته تحصیلی فرزندان تأثیر فراوانی از خود به‌جای

می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین این عوامل آشنایی والدین با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است. کمک والدین به فرزندان خود در انتخاب رشته می‌تواند مفید و گاهی خطرناک باشد. از آن جهت مفید است، چون والدین دلسوز و خیرخواه فرزندانانشان هستند و هیچ پدر و مادری آینده‌ای مبهم و نامشخص را برای فرزندش نمی‌خواهد و دوست دارد که فرزندش بهترین انتخاب را داشته باشد تا در آینده موفق شود. از طرف دیگر رشد فزاینده و تصاعدی علوم و پیچیدگی‌های جدید زندگی تحصیلی و شغلی می‌طلبد تا با فناوری‌های جدید آشنا شویم. متأسفانه بعضی از اولیاء به این فنون جدید آشنایی نداشته و به روشی سنتی برای فرزندانانشان انتخاب رشته می‌نمایند. در نتیجه آینده‌ی فرزندان خود را تباه می‌نمایند. طیبان و علیزاده (۱۳۸۹) در تحقیق خود نتیجه گرفتند که والدین تأثیر زیادی در انتخاب رشته‌ی فرزندان خود داشته‌اند که پیشنهاد کردند اگر برای آموزش و آگاهی افراد جامعه نسبت به رشته‌های تحصیلی اقدامی صورت می‌گیرد والدین نیز در این آموزش مشارکت داده شوند.

انتخاب رشته اگر با دید متفکرانه و باز صورت گیرد موفقیت‌هایی را توأم خواهد داشت. ولی اگر بر اثر تعصبات و ... صورت گیرد، آینده فرد را به تباهی می‌کشاند. به نظر لورا برک (۲۰۰۵)، به نقل از سید محمدی، (۱۳۹۰)^۱ والدین مقتدر، انتظارات خود با توانایی کودکان تنظیم می‌کنند تا مسئولیت رفتار خود را بپذیرند. نوجوانی که والدین آن‌ها تصمیم‌گیری مشترک می‌کنند به تدریج با افزایش سن، استقلال بیشتری کسب نموده و خیلی خوب پیشرفت می‌کنند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش که از طریق آزمون t تک متغیری به دست آمد نشان می‌دهد که t محاسبه شده (۳۰/۴۷) بزرگتر از t جدول (۲/۵۷) است. به عبارتی یعنی به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین، در بهبود هدایت تحصیلی نقش مؤثری دارد؛ بنابراین به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توسط والدین در آینده‌ی دانش‌آموزان تأثیر فراوانی دارد. به خصوص والدینی که در زمان حاضر با رسانه‌هایی مانند کامپیوتر و اینترنت سروکار دارند و از تکنولوژی روز دنیا با خبر و از آن در زندگی استفاده می‌نمایند. این دسته از والدین شناخت بهتری نسبت به دیگر والدین از نیازهای جامعه دارند و با مشورت‌هایی که ممکن است با جاهای دیگر انجام دهند، اطلاعات جدید و با اهمیتی را دریافت کنند. در نتیجه می‌توانند در زمینه‌ی انتخاب رشته، کمک بیشتری به فرزندان نمایند؛

چرا که به دنیایی از اطلاعات دسترسی دارند و از انتخاب‌های موجود، بهترین گزینه را انتخاب می‌کنند در نتیجه احتمال خطا و ضرر کمتری وجود دارد؛ و این چنین والدینی بهتر می‌توانند در انتخاب رشته، فرزند خود را دستگیری کنند و طبق نظر ویگوتسکی (۱۹۳۴-۱۸۹۶) دانشمند معروف روسیه مفید واقع شوند.

طبق داده‌های این پژوهش والدین در انتخاب کسب‌وکار تأثیر مثبتی دارند. لذا با برنامه‌ریزی درست و به‌موقع بر روی دانش‌آموزان و والدین آن‌ها می‌توان تأثیر بسیار مفید آن را برای دانش‌آموزان مهیا ساخت. در صورت غفلت مسئولین از تأثیر والدین چه بسا زیان‌های جبران‌ناپذیری به دانش‌آموزان وارد شود و در آینده نیروی کاری کشور به هدر می‌رود و در نتیجه‌ی آن، پیشرفت کشور به تأخیر می‌افتد. خانواده به‌طور غیرمستقیم نقش مهمی در پیشرفت نوجوانان دارند.

منابع

- ایمانی، محمدتقی؛ پارسی، فرشته؛ و اسماعیل‌تبار، مهدی. (۱۳۸۹). آنچه معلمان باید بدانند: فنون تدریس و یادگیری. تهران: فرهنگ سبز.
- آزاد، جلال. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر سطح سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. دانشگاه فرهنگیان: پردیس برادران شهید بهشتی زنجان.
- برهانی، بهاء‌الدین. (۱۳۸۷). سازمان و مدیریت فنی حرفه‌ای (گروه تحصیلی اداری مالی) رشته حسابداری بازرگانی. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- چین، پل. (۱۳۸۸). کاربرد فناوری اطلاعات در تدریس، ترجمه: بهمن زندی و عبدالرحمن جریحی (۱۳۸۸). تهران: دانشگاه پیام نور. (سال انتشار اثر به زبان اصلی، ۱۹۶۸)
- حوریزاد، بهمن. (۱۳۷۳). نگاهی به شیوه اصلاحات ضروری در فرآیند راهنمایی تحصیلی و شغلی.
- خادم مسجدی، حمید. (۱۳۸۸). بررسی نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات بر بهبود یاددهی یادگیری دانش‌آموزان ناحیه ۴ کرج. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه خوارزمی.
- دالوز. (۱۳۸۰). آموزش برای قرن بیستم و یکم، ترجمه: افتخار زاده. تهران: عابد.
- رئیس دانا، فرخ لقا. (۱۳۸۱). کاربردی‌ها و سودمندی‌های فناوری اطلاعات. تکنولوژی آموزشی، (۲)، ۱۶.

- سپهرنیا، رزیتای؛ دلاور، علی؛ صالحی امیری، سید رضا. (۱۳۹۴). رابطه آموزش با ارتقاء سرمایه فرهنگی در ایران. فصلنامه روانشناسی علامه طباطبایی؛ ۱۱(۳۸)، ۱-۲۸.
- سرایی، جاوید؛ و سرایی، مانا. (۱۳۹۰). فناوری اطلاعات و ارتباطات و تحولات نظام آموزشی. کتاب ماه علوم اجتماعی، (۳۸)، ۳۸-۴۴.
- شفیع‌آبادی، عبدالله. (۱۳۸۱). فنون و روش‌های مشاوره. تهران: انتشارات ترمه با همکاری انتشارات چیر.
- شکوهی، غلامحسین. (۱۳۶۷). تعلیم و تربیت و مراحل آن. مشهد: آستان قدس رضوی.
- عبادی، رحیم. (۱۳۸۲). فناوری اطلاعات و آموزش و پرورش. تهران: موسسه فرهنگی منادی تربیت.
- علی‌آبادی، خدیجه. (۱۳۹۰). مقدمات تکنولوژی آموزشی. تهران: دانشگاه پیام نور.
- قائمی، علی. (۱۳۶۱). تربیت سیاسی کودک. قم: انتشارات شفق.
- کبیرزاده، آذر؛ رضایی قره‌تکان، مهدی؛ طیبیان، محمدرضا؛ و عزیززاده، مصطفی. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر انتخاب رشته دانشجویان مدارک پزشکی و فناوری اطلاعات سلامت در دانشگاه علوم پزشکی مازندران. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی؛ ۱۲(۳)، ۲۵۸-۲۶۴.
- لورابرک. (۱۳۹۰). روان‌شناسی رشد (جلد دوم)، ترجمه یحیی سید محمدی. تهران: ارسباران نوایی نژاد، شکوه. (۱۳۷۳). راهنمایی و مشاوره (چاپ اول). تهران: انتشارات معاصر.
- نوروزی، معصومه؛ زندی، فرامک؛ و مدنی، فریبرز موسی. (۱۳۸۷). رتبه‌بندی روش‌های کاربرد فناوری اطلاعات در فرایند یاددهی یادگیری مدارس. فصلنامه نوآوری آموزشی، (۲۶)، ۱۶.
- هولمز، دیانا؛ و کیت، جهان. (۱۳۷۷). آشنایی با فناوری اطلاعاتی، ترجمه: مجید آذرخش. تهران: انتشارات سمت.
- یونسکو. (۱۳۸۴). آموزش در جامعه‌ی اطلاعاتی، ترجمه: ابراهیم کاظمی پور. (۱۳۹۰). تهران: کمیسیون ملی یونسکو در ایران.
- عبدالله ابن عبدالعزیز الموسی. (۱۳۸۱). التعليم الالکترونی ... ترف ام ضروره. ورقه عمل مقدمه لندره مدرسه المستقبل جامعه الملك سعود (۱۶).

Mishra, R. C. (2005). Management of Educational Research. India: Kul
Bhushan Nangia (APH Publishing Corporation).
<http://anjomantarom.persianblog.ir>
<http://www.epishro.com/employment-jobs/work-life>
<http://savadiran.rzb.ir/1393/08/26/356>
<http://lavar.blogfa.com/post-8.aspx>